

ΣΥΜΠΟΣΙΟ
ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

SYMPOSIUM
NEW TECHNOLOGIES IN SERVICE
TO OUR KNOWLEDGE OF ANTIQUITY

Επίμετρο Συμποσίου: Νέες Τεχνολογίες και Κοινωνική Επιστήμη
Addendum to Symposium: New Technologies and Social Science

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ, Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης, πρ. Πρύτανης του Παντείου
Πανεπιστημίου. Ελλάς
GEORGE CONTOGEOGRIS, Professor of Political Science, former Rector of Panteion University.
Hellas
Email: gdc14247@gmail.com

Επίμετρο Συμποσίου: Νέες Τεχνολογίες και Κοινωνική Επιστήμη Addendum to Symposium: New Technologies and Social Science

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
GEORGE CONTOGEOORGIS

Στον λίγο χρόνο που μου αναλογεί προτίθεται να προσεγγίσω το αντικείμενο της ανακοίνωσής μου σε τρία επίπεδα. Το ένα, αφορά στις νέες τεχνολογίες αυτές καθ' εαυτές, στην αιτιολογία της εμφάνισής τους στον σύγχρονο κόσμο και του ρόλου που καλούνται να αναλάβουν. Το δεύτερο, θα εστιασθεί στην σημασία τους για την ανάδειξη, θα έλεγα μάλιστα για την ανασυγκόλληση των θεμελίων του ελληνικού κόσμου. Στο τρίτο, θα ασχοληθώ με το ερώτημα πώς οι νέες τεχνολογίες προσφέρονται να μεταβάλουν την οπτική υπό την οποία συναντάται ο ελληνικός με τον σύγχρονο κόσμο. Πράγμα που, όπως θα δούμε εντέλει, δύναται να μας οδηγήσει στη συγκρότηση ενός νέου γνωσιολογικού παραδείγματος και, κατ' επέκταση, σε μια διαφορετική ενόραση του σύγχρονου κόσμου και του μέλλοντος.

Ως προς το πρώτο επίπεδο, το ερώτημα που τίθεται ευθύς εξαρχής είναι σχετικό με την εξήγηση της εμφάνισης του φαινομένου των νέων τεχνολογιών στις ημέρες μας. Να υποθέσουμε ότι αίφνης ο νεότερος άνθρωπος εξελίχθηκε διανοητικά, έγινε πιο έξυπνος από εκείνον της προγενέστερης εποχής, συμπεριλαμβανομένης και της αρχαιότητας; Οπότε, στην εξέλιξη αυτή εμπεριέχεται και η ανάπτυξη διανοητικών δεξιοτήτων ικανών να παραγάγουν το εκπληκτικό όντως φαινόμενο των νέων τεχνολογιών; Ή μήπως συμβαίνει κάτι άλλο;

Σπεύδω να διευκρινίσω ότι η γένεση των νέων τεχνολογιών στη νεότερη εποχή οφείλεται αποκλειστικά σε μια κοσμοϊστορικής σημασίας εξέλιξη του *ανθρωποκεντρικού κόσμου*, την οποία σηματοδοτεί η μετάβαση από τη *μικρή* στη *μεγάλη κοσμοσυστημική κλίμακα*. Αναφέρομαι συγκεκριμένα στη μετάβαση από το ελληνικό ή ανθρωποκεντρικό κοσμοσύστημα μικρής κλίμακας, που έχει ως πρόσημο την πόλη κράτος, στη νεότερη εποχή του, εκείνη του κράτους έθνους. Η συνάντηση της μικρής με τη μεγάλη κοσμοσυστημική κλίμακα, με την σύμπλευσή τους σε μια μακρά παράλληλη πορεία, η οποία οδήγησε στη μετάγχιση των παραμέτρων της μικρής στη μεγάλη κλίμακα και, περαιτέρω, στο νεότερο κόσμο, διάρκεσε ουσιαστικά πολλούς αιώνες, από την Αναγέννηση έως τις παρυφές του 20ού αιώνα. Η πορεία αυτή, στον ελληνικό κόσμο συμπίπτει με την περίοδο από το μέσο Βυζάντιο έως το τέλος της τουρκοκρατίας.

Δεν ανήκει στην ανακοίνωση αυτή η ενασχόληση με την αιτιολογία του φαινομένου. Αρκεί να υποσημειώσουμε ότι η εξέλιξη αυτή, συνάδει με την γένεση νέων αναγκών, που υπαγόρευσε η σταδιακή οικοδόμηση των παραμέτρων της μεγάλης κοσμοσυστημικής κλίμακας, στην επίλυση των οποίων εκλήθη να συνεισφέρει η επιστράτευση του διανοητικού αποθέματος του ανθρώπου.

Η μεγάλη κοσμοσυστημική κλίμακα απαίτησε την επίλυση σειράς προβλημάτων, που συνέχονται με την οικοδόμησή της, που μόνον η επιστράτευση της τεχνολογίας ηδύνατο να απαντήσει. Η δημιουργία της τεχνολογικής υποδομής, της σχετικής με την ανάπτυξη των θεμελίων παραμέτρων που κινούν το ανθρωποκεντρικό γίγνεσθαι, όπως της παραγωγικής βάσης της οικονομίας και της διακίνησης των αγαθών στο σύνολο της επικράτειας, της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού στο ίδιο αυτό πλαίσιο, της επικοινωνίας της πολιτικής εξουσίας με τους υπηκόους της κλπ. Αναφέρω

ενδεικτικά τον σιδηρόδρομο, το αυτοκίνητο, το αεροπλάνο, τον ηλεκτρισμό, την τηλεφωνία, όπως επίσης και την ανάπτυξη μιας πλήρους παραγωγικής αλυσίδας, εδρασμένης στον μηχανικό αυτοματισμό και στη δημιουργία νέων προϊόντων με πολλαπλασιαστική απόδοση ώστε να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των κοινωνιών μεγάλης κλίμακας.

Συν το χρόνο, με την τεχνολογία των υποδομών θα προβάλλει μια νέα καθ' όλα πρωτόφαντη τεχνολογία, στη βάση της οποίας θα υφανθεί ο κοινωνικός ιστός, η *τεχνοδικτυακή επικοινωνία*. Η τεχνοδικτυακή επικοινωνία δημιουργεί το πλαίσιο της οριζόντιας συνάντησης των ανθρώπων, πάνω στο οποίο προορίζεται να οικοδομηθεί το ουσιαστικό της ζωής τους, το ίδιο το οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό σύστημα. Στο επίπεδο αυτό θα επιχειρεί εφεξής η κοινωνία της μεγάλης κλίμακας για να λειτουργήσει την συλλογικότητά της, τις σχέσεις μεταξύ των μελών της ή των ομάδων, τους θεσμούς της, εν οίς και το πολιτικό σύστημα.

Το ερώτημα που εγείρεται ωστόσο είναι: κατά τι οι νέες τεχνολογίες, οι οποίες κινούν τις διεργασίες που βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη στη μεγάλη κοσμοσυστημική κλίμακα, εμπλέκονται στη σχέση του νεότερου κόσμου με εκείνον του ελληνικού ειδικότερα κοσμοσυστήματος; Είναι προφανές ότι η προβολή του ερωτήματος είναι ρητορική, προκειμένου να αναγγείλω ότι οι νέες τεχνολογίες είναι όντως δεκτικές να δημιουργήσουν νέα δεδομένα στην συσχέτιση των δύο κόσμων. Πρώτα πρώτα, είναι φανερό ότι η επιστράτευση των νέων τεχνολογιών μας επιτρέπει να προσεγγίσουμε με ακρίβεια την ουσία του αρχαίου κόσμου. Στο πεδίο αυτό, όπως είδαμε με βάση τις εδώ ανακοινώσεις, διανοίγονται σημαντικές δυνατότητες για την έρευνα.

Το ζήτημα ωστόσο δεν είναι αυτό. Οι νέες τεχνολογίες μας επιτρέπουν να περάσουμε από την περιπτωσιολογία των φαινομένων στη σφαιρική ανασυγκρότηση του κοινωνικού τοπίου, από την μικροκλίμακα της έρευνας, για παράδειγμα ενός μνημείου, στην λειτουργία του καθολικού γίνεσθαι. Στο πλαίσιο αυτό, η μελέτη, η ανάδειξη του μνημείου, προσεγγίζεται ως λειτουργική συνιστώσα του χωροχρόνου της σύνολης κοινωνίας. Καλούμαστε, επομένως, να απαντήσουμε στο ερώτημα της θέσης που καταλαμβάνει το μνημείο στο κοινωνικό γίνεσθαι, αλλά κυρίως να κατανοήσουμε τη δομή, την λειτουργία, εντέλει την φιλοσοφία της πόλης.

Η ανασυγκρότηση της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτισμικής και πολιτικής ζωής της πόλης με γνώμονα την χωροταξία της είναι κεφαλαιώδης. Πολλώ μάλλον, εάν το εγχείρημα αυτό εγγραφεί ως ζητούμενο στη διαχρονία της. Η παρακολούθηση της σχέσης μεταξύ κοινωνίας και πολιτικής, μέσα από την παρακολούθηση της θέσης και του ρόλου των "υλικών" πυλώνων που υποστασιοποιούν το αξιακό σύστημα της πόλης, θα οδηγούσε σε αποτελέσματα ικανά, κατά τη γνώμη μου, να αλλάξουν άρδην την αντίληψη της νεοτερικότητας για τον σύνολο ελληνικό κόσμο. Ο οικιστικός ιστός, η σχέση υπαίθρου και άστεως, η δομή της κατοικίας, η διαδοχή των μνημείων που σημαίνουν την έννοια του δημοσίου χώρου, όπως του ανακτορικού συγκροτήματος, του ναού και του θεάτρου, των αρχιτεκτονικών, αισθητικών και λειτουργικών τους μεταμορφώσεων, η σημειολογία και οι μεταλλάξεις της οικονομικής αγοράς, η εμφάνιση και η θέση της πολιτικής αγοράς στο όλον της πόλης κλπ αποτελούν κρίσιμες παραμέτρους. Η πολεοδομική αναπαράσταση της πόλης, αποτελεί το ουσιαστικό διακύβευμα, καθώς έτσι μόνον δυνάμεθα να εγγράψουμε το μνημείο στον λειτουργικό του χώρο και να αξιολογήσουμε την σημασία του.

Η προσέγγιση του ελληνισμού υπό το πρίσμα της σφαιρικότητας της θεμελιώδους κοινωνίας του, της πόλης και της κοσμοσυστημικής του ιδιοσυστασίας, θα μας επιτρέψει να αποκωδικοποιήσουμε τον χαρακτήρα του και να περιοδολογήσουμε την εξέλιξή του, να αναδείξουμε τις σταθερές και τις μεταβλητές του με ακρίβεια. Μέσα από το εγχείρημα αυτό, θα γίνει εφικτή εντέλει η αποκατάσταση της διαλεκτικής σχέσης της πόλης με την συνάδουσα προς τα πεπραγμένα της ελληνική φιλοσοφία. Η παρακολούθηση αυτή του ελληνικού κόσμου στη μακρά εξελικτική του διάρκεια, από τις

απαρχές του έως το τέλος του, τον 19ο αιώνα, αποτελεί πρόκριμα για τη συγκρότηση ενός εξόχως διδακτικού γνωσιολογικού παραδείγματος.

Η τελευταία αυτή επισήμανση απαντά στο επίσης εύλογο ερώτημα της χρησιμότητας ενός τέτοιου εγχειρήματος το οποίο να υπερβαίνει την ανάγκη να ικανοποιήσουμε την ιστορική μας περιέργεια.

Εκτιμώ ότι η χρησιμότητα του ελληνικού κόσμου εξέρχεται της απλής ιστορικής περιέργειας και απειλεί αμέσως τη γνωσιολογία της νεοτερικότητας στον πυρήνα της. Το ελληνικό παράδειγμα εάν ιδωθεί υπό το πρίσμα του ανθρωποκεντρικού κοσμοσυστήματος μικρής κλίμακας, προσφέρεται κατά τρόπο μοναδικό για τη συγκρότηση μιας καθολικής, κοσμοσυστημικής, θα έλεγα, γνωσιολογίας. Την οποία, ο νεότερος κόσμος δεν δύναται εξ αντικειμένου να προσφέρει. Δεν το δύναται διότι η ανθρωποκεντρική του διαδρομή είναι περιορισμένη στην πρώιμη φάση της εξόδου του από τη δεσποτεία, εν αντιθέσει προς το ελληνικό παράδειγμα που διέτρεξε μια καθόλα ολοκληρωμένη διαδρομή.

Θα είχε στο πλαίσιο αυτό σημειολογικό ενδιαφέρον να θέσει κανείς σε παραλληλία την χωροταξία του δημοσίου χώρου σε μια πόλη κράτος και σε ένα κράτος έθνος. Θα διαπιστώναμε αίφνης ότι ο σημερινός δημόσιος χώρος συγκροτείται από εντυπωσιακά κτιριακά συγκροτήματα που στεγάζουν την πολιτική εξουσία. Οι αναφορές τους όμως ταυτίζονται με το κράτος και τους νομείς του (ανάκτορα, κυβερνεία, κοινοβούλια κλπ), όπως ακριβώς στην πόλη κατά την πρώιμη περίοδο, από τους Μυκηναίους έως τον Δράκοντα και τον Σόλωνα. Απουσιάζει από το κράτος έθνος η πολιτική αγορά, η οποία αποτελεί τη διακρίνουσα παράμετρο της (δημοκρατικής, αλλά ευρέως από μια στιγμή, και της ολιγαρχικής) πόλης.

Από την άλλη, η επισήμανση ήδη της εναλλακτικής επικοινωνιακής βάσης της εποχής μας, που υπερβαίνει το φυσικό της περιβάλλον και μεταθέτει τις λειτουργίες του κοινωνικού ανθρώπου στο επίπεδο του τεχνοδικτύου, αποτελεί ένα ζήτημα που η συνεκτίμησή του αλλάζει άρδην το πεδίο της σύγκρισης, μεταξύ πόλης κράτους και κράτους έθνους, μεταξύ της μικρής και της μεγάλης κοσμοσυστημικής κλίμακας. Και τούτο διότι, μας επιτρέπει να επιλύσουμε τον θεωρούμενο ως άλυτο γρίφο της ανθρωποκεντρικής εξέλιξης στο περιβάλλον της μεγάλης κλίμακας. Την επικοινωνιακή βάση της μεγάλης κλίμακας. Οίκοθεν νοείται ότι αναφέρομαι στη στιγμή που η τεχνοδικτυακή επικοινωνία θα συνεκτιμηθεί όχι απλώς ως ο χρήσιμος οδηγός για την κοινωνική δικτύωση (ιδιωτική επικοινωνία, άντληση πληροφοριών, οικονομική ανταλλαγή κλπ), αλλά επίσης ως το θεμέλιο υπόβαθρο πάνω στο οποίο θα οικοδομηθεί σταδιακά το ίδιο το κοινωνικο-οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Εν προκειμένω, και το μέλλον του πολιτικού συστήματος. Ωστε, στο πλαίσιο αυτό, η θέσμιση της κοινωνικής βούλησης δεν πρέπει να αναμένεται να επιτευχθεί, όταν έλθει το πλήρωμα του χρόνου, σε κάποια *φυσική Πνύκα* του κράτους έθνους, αλλά στην *τεχνοδικτυακή Πνύκα*.

Έχοντας επιλύσει το πρόβλημα της *επικοινωνιακής παραμέτρου*, που είναι κεφαλαιώδης για την περαιτέρω ανθρωποκεντρική εξέλιξη του νεότερου κόσμου, παραμένει σε εκκρεμότητα ο χρόνος της μετάβασης. Πότε δηλαδή, το τεχνολογικό επικοινωνιακό σύστημα, σε ό,τι αφορά στις παραμέτρους της υποδομής (οικονομία κλπ) που κινούν τις κοινωνικές διεργασίες, και της τεχνοδικτυακής ύφανσης του κοινωνικού ιστού, θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις της μετάβασης στην επόμενη ανθρωποκεντρική εποχή. Στην εποχή, με διαφορετική διατύπωση, της ελευθερίας, που ανάγεται στην πέραν του προσωπικού βίου χειραφέτηση. Υπαινίσσομαι τη διεύρυνση του πεδίου της ελευθερίας στο κοινωνικο-οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον, το οποίο θα σηματοδοτήσει την μετάβαση στην αντιπροσωπευτική και, περαιτέρω, στη δημοκρατική πολιτεία.

Τη γνωσιολογία ακριβώς αυτήν της εξέλιξης δύναται να την δώσει αποκλειστικά ο ελληνικός κόσμος, εάν ανακτηθεί η πραγματική του ιδιοσυστασία, εάν δηλαδή προσεγγισθεί υπό το πρίσμα της

κοσμοσυστημικής του φύσης. Όντως, μόνον ο ελληνικός κόσμος, επειδή ακριβώς ενσάρκωσε και διακίνησε μέχρι τέλους το ανθρωποκεντρικό κοσμοσύστημα στη μικρή μεν κλίμακα, αλλά σε μια ολοκληρωμένη προοπτική, είναι ικανός να μας προσφέρει το εννοιολογικό και μεθοδολογικό οπλοστάσιο για την οικοδόμηση μιας καθολικής γνωσιολογίας, πρόσφορης να οδηγήσει σε κατ' αναλογίαν αναγνώσεις του σήμερα και του μέλλοντος. Η σύζευξη της ελληνικής γραμματείας με την σφαιρική απεικόνιση του πραγματικού κόσμου των πόλεων στη διαχρονία τους, που θα μπορούσε, με τη συνδρομή της τεχνολογίας, να προσφέρει η αρχαιολογία, αποτελεί το κλειδί για μια πειστική απάντηση ως προς το εξελικτικό γίγνεσθαι του ανθρωποκεντρικά υποστασιοποιημένου κοινωνικού ανθρώπου. Η επίκληση της αναλογίας στη σύγκριση της ελληνικής με τη νεότερη φάση του ανθρωποκεντρικού κοσμοσυστήματος, μας επιτρέπει να ξεπεράσουμε το σκόπελο της κλίμακας και, μάλιστα, των επιπτώσεων που είχε η συνύπαρξη του ελληνικού κόσμου με την δεσποτική περίμετρο, που κυριαρχούσε στο υπόλοιπο του πλανήτη.

Το εξελικτικό σχήμα του ανθρωποκεντρικού κοσμοσυστήματος που μας προσφέρει ο ελληνοισμός είναι απλό και λογικό στην πρόσληψή του: η πρώτη περίοδος η κρατοκεντρική, εστιάζει την ανθρωποκεντρική εξέλιξη στο γινόμενο της πόλης κράτους, ενώ στη δεύτερη περίοδο, συντελείται η υπέρβαση του κρατοκεντρισμού, όχι όμως και της θεμέλιας κοινωνίας της πόλης, η οποία συστεγάζεται στο περιβάλλον της οικουμενικής κοσμοπόλης.

Δεν είναι του παρόντος η αναλυτική καταγραφή του εξελικτικού αυτού σχήματος που διδάσκει το ελληνικό κοσμοσυστημικό παράδειγμα. Περιορίζομαι να πω απλώς ότι η εξέλιξη του ελληνικού κόσμου αποδίδει αυθεντικά την ανθρωποκεντρική βιολογία του κοινωνικού ανθρώπου που είναι συγκροτημένος με όρους ελευθερίας. Κατά τούτο, αρκεί να παραβάλλουμε την εξελικτική τυπολογία του με την ανθρωποκεντρική διαδρομή του κόσμου της μεγάλης κλίμακας, από την φάση της μετάβασης που αφήνει πίσω της τη δεσποτεία στις διάφορες εκφάνσεις της, μέχρι τις ημέρες μας, για να συμπεράνουμε αβιάστως ότι ο νεότερος κόσμος βιώνει κατ' αυτὰς μια ακραιφνώς πρωτοανθρωποκεντρική εποχή. Αλλά και για να καταγράψουμε τις φάσεις από τις οποίες μέλλεται να διέλθει.

Από την άλλη, η εφαρμογή της γνωσιολογίας που προκύπτει από την εξελικτική βιολογία του ελληνικού ανθρωποκεντρικού κόσμου, στην εποχή μας, θέτει ως προαπαιτούμενο την υπόθεση ότι οι νέες τεχνολογίες αποτελούν την πρώτη ύλη για την περαιτέρω ανθρωποκεντρική της ανάπτυξη. Η τεχνολογική πρώτη ύλη θα εισφέρει όχι τα γνωστικά εργαλεία για την κατανόηση του νεότερου κόσμου, αλλά τα μέσα που θα επιστρατεύσει η μεγάλη κοσμοσυστημική κλίμακα για να ολοκληρωθεί ανθρωποκεντρικά.

Για να κάνω πιο εύληπτη την κομβική αυτή θέση των νέων τεχνολογιών για την περαιτέρω ανάπτυξη της ανθρωποκεντρικής βιολογίας του κόσμου της μεγάλης κλίμακας, θα ανακαλέσω το παράδειγμα του Βυζαντίου. Η βυζαντινή *κοσμόπολη* αναπτύσσεται σε δύο επίπεδα. Το ένα είναι εκείνο της κεντρικής πολιτείας. Το άλλο της συνόλου επικράτειας. Το κεντρικό πολιτικό σύστημα το ενσαρκώνει η μητροπολιτική πολιτεία, από την οποία εκπορεύεται επίσης ο βασιλέας. Η μητροπολιτική πολιτεία και οι θεσμοί της λειτουργούν συγχρόνως ως η πολιτεία της πόλεως και ως το κεντρικό πολιτικό σύστημα της κοσμοπόλης. Ο βασιλέας ως θεσμός της μητροπολιτικής πολιτείας, εκλέγεται, ελέγχεται και συναντιέται με τον δήμο και την σύγκλητο για τη διαμόρφωση των πολιτικών της. Η κοσμοπολιτεία ως όλον απαρτίζεται από την μητρόπολη και τις πόλεις, σε μια σύνθεση όπου η εξουσία της μητρόπολης σταματάει, κατ' αρχήν, στα τείχη των πόλεων. Η εξουσία του βασιλέα, στο πλαίσιο αυτό, είναι εξαιρετικά περιορισμένη, ως εκ του γεγονότος ότι δεν ηγείται ενός ενιαίου πολιτειακά, δεσποτικού/απολυταρχικού ή πρωτο-ανθρωποκεντρικού και, κατά τούτο, πολιτικά κυρίαρχου κράτους. Εξού και ορίζεται ως *έννομος επιστασία*.

Ποιος λόγος επέβαλε την κοινωνία της μητρόπολης ως συστατική συνιστώσα της κεντρικής πολιτείας και της κοσμοπολιτείας και όχι την σύνολη κοινωνία της επικράτειας; Προφανώς η αναφορική φύση της ανθρωποκεντρικής οικουμένης στη μικρή κλίμακα του ελληνικού κοσμοσυστήματος, σε συνδυασμό με την κυριαρχία της φυσικής επικοινωνίας. Όπως διαπιστώνει ο Αριστοτέλης αιώνες πριν και επιβεβαιώνουν οι αρχιτέκτονες που έμελε να σχεδιάσουν την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, με την επισήμανσή τους προς τον Αλέξανδρο, το επιβεβλημένο μέγεθος μιας πόλης όφειλε να είναι συμβατό με τους περιορισμούς της φυσικής επικοινωνίας, προκειμένου να επιτρέψει την ανθρωποκεντρική ανάπτυξη της κοινωνίας.

Στις ημέρες της μεγάλης κοσμοσυστημικής κλίμακας, η ανάπτυξη της τεχνοδικτυακής επικοινωνίας, κάνει εφικτή την υπέρβαση της αντικειμενικής αυτής δυσκολίας, έτσι ώστε να δυνηθεί ο ανθρωποκεντρισμός να ολοκληρώσει σε βάθος χρόνου την διαδικασία της ωρίμασής του. Το γεγονός ακριβώς αυτό κάνει εφικτή τη συγκρότηση του πολιτικού συστήματος με πρόσημο την κρατική επικράτεια, την οποία ενοποιεί κοινωνικά, οικονομικά, πολιτισμικά, επικοινωνιακά και εντέλει από κάθε άποψη. Για τον ίδιο λόγο, το κεντρικό πολιτικό σύστημα αναφέρεται στη σύνολη κοινωνία της επικράτειας του κράτους, όπως ακριβώς και στην ομόλογη θεμελιώδη κοινωνία της μικρής κοσμοσυστημικής κλίμακας, την πόλη. Και όχι, όπως στην περίπτωση της οικουμενικής κοσμοπόλης, στην κοινωνία της πρωτεύουσας. Όμως, η όλη δομή της σχέσης μεταξύ κοινωνίας και πολιτικής στην εποχή μας, διαμορφώνεται με γνώμονα τη μονοπωλιακή πρόσκτηση της πολιτείας από το νομικό πλάσμα του κράτους, όχι λόγω της κλίμακας, αλλά επειδή ανάγεται στην πρωτοανθρωποκεντρική εποχή του νεότερου κόσμου. Ώστε, η κοινωνία στο σύνολό της, παραμένει εγκλιβωτισμένη στον ιδιωτικό χώρο καθώς το αξιακό της σύστημα είναι εστιασμένο αποκλειστικά στη βίωση της ατομικής ελευθερίας. Η ατομική ελευθερία δεν είναι ασύμβατη με την ενσάρκωση του πολιτικού συστήματος, της πολιτείας γενικότερα, από την διαφοροποιημένη ιδιοκτησία, επομένως από το νομικό πλάσμα του κράτους. Αρκεί οι κοινωνικοί συσχετισμοί να είναι τέτοιοι ώστε να διαμορφώνουν πολιτικές ισορροπίες και, κατ' επέκταση, δημόσιες πολιτικές, που να ικανοποιούν τη δικαϊκή (η έννοια της πολιτείας δικαίου) και κοινωνική (η έννοια της πολιτείας πρόνοιας) προϋπόθεση της ατομικής ελευθερίας.

Συγκρατούμε εν ολίγοις ότι η πορεία του νεότερου κόσμου προς την ανθρωποκεντρική ολοκλήρωση, θα οικοδομηθεί αναντιλέκτως στο επίπεδο της τεχνοδικτυακής επικοινωνίας και χάρη σ' αυτήν. Η εξελικτική του πορεία επομένως θα αποτυπωθεί χωροταξικά με πρόσημο την μετάβαση από τον ανακτορικό και μεγαλειώδη εξουσιαστικό συμβολισμό στην πολιτική αγορά. Μετάβαση, η οποία θα μεταφέρει την κοινωνία των πολιτών από τον χώρο της ιδιωτείας στο εσωτερικό του πολιτικού περιβάλλοντος, εγκαθιστώντας την ως την εκ των ων ουκ άνευ θεσμική του παράμετρο.

Υπό την έννοια αυτή, η εξέλιξη της θεμελιώδους κοινωνίας του ανθρωποκεντρικού κοσμοσυστήματος μικρής κλίμακας, της πόλης, είναι εξόχως ενδιαφέρουσα και αποδεικτική της βιολογίας του ανθρωποκεντρικού φαινομένου. Γι' αυτό και θεωρώ ότι η αποτύπωση του εξελικτικού της γίνεσθαι υπό το πρίσμα της κοινωνικο-οικονομικής και πολιτικής της χωροταξίας στον κοσμοσυστημικό της χρόνο, θα αποτελούσε μια κρίσιμη παράμετρο, η οποία θα επιβεβαίωνε με παραδειγματικό τρόπο την πρωτογενή γνωσιολογική πηγή της ελληνικής Γραμματείας.

Οι επισημάνσεις αυτές μας επαναφέρουν στην αρχική μας υπόθεση. Ότι ο ελληνικός κόσμος μπορεί να λειτουργήσει ως το πειραματικό εργαστήριο για τη συγκρότηση του γνωσιολογικού οπλοστασίου της νεοτερικότητας, προκειμένου να οδηγηθεί στην αυτογνωσία, να σημανθεί με την πραγματική της φύση, να αποκτήσει συνείδηση της φάσης που διέρχεται, των όρων της εξέλιξης και, κατ' επέκταση, των κατευθύνσεων που θα λάβει αναπόφευκτα η πορεία προς την ανθρωποκεντρική της ολοκλήρωση. Την δυνατότητα αυτήν δύναται να την προσφέρει ο ελληνικός κόσμος επειδή ακριβώς διέτρεξε, μόνος αυτός στην κοσμοϊστορία, στην ολότητά της τη διαδρομή του ανθρωποκε-

ντρικού γίνεσθαι απ' αρχής μέχρι τέλους. Στον αντίποδα, η εποχή μας αντιπροσωπεύει, όπως είδαμε, ένα εξαιρετικά περιορισμένο ανθρωποκεντρικό βάθος και, οπωσδήποτε, μια επίσης μικρογνωσιολογική αντίληψη της κοσμοϊστορίας, η οποία την εγκιβωτίζει σε μια αυστηρά ιδεολογική και, μάλιστα, πρωτοτυπική για τον εαυτό της προσημείωση του κοινωνικού ανθρώπου και του πεπρωμένου του.

Κλείνοντας, θέλω να επισημάνω ότι η νέα αυτή επικαιροποίηση του ελληνισμού, η οποία έγκειται στη δυνατότητά του να μας προικίσει με μια κοσμοσυστημική ενόραση της κοσμοϊστορίας, υποδηλώνει ότι καθώς θα εξελίσσεται ο νεότερος κόσμος θα συναντιέται αδήριτα με τα ομόλογα στάδια που της ίδιας αυτού ανθρωποκεντρικής διαδρομής. Η διαφορά κλίμακας ουδόλως αναιρεί το γεγονός αυτό.

Το διακύβευμα όμως αυτό επιτάσσει την αφίπνευση του σύγχρονου κόσμου από το άρμα του πρωτο-ανθρωποκεντρικού Διαφωτισμού, την αποκάθαρση της σκέψης του από τις βεβαιότητες σε ό,τι έχει να κάνει με την προσέγγιση του παρελθόντος και την εικόνα του κόσμου της εποχής μας. Διότι, σε τελική ανάλυση, το όφελος που άντλησε ο Διαφωτισμός και, γενικότερα, ο νεότερος κόσμος από την ελληνική Γραμματεία μολονότι σημαντικό, είναι μάλλον δυσανάλογα μικρό σε σχέση με τη βλάβη που επέφεραν οι προβολές του στην πρόσληψη της κοσμοϊστορίας και, σε ένα άλλο πλαίσιο, η κακοποίηση των εννοιών που ορίζουν το ανθρωποκεντρικό κεκτημένο. Όντως, οι περιπέτειες των εννοιών παρουσιάζουν ένα ειδικό σημειολογικό ενδιαφέρον στις ημέρες μας: αφού τις απογύμνωσαν από το περιεχόμενό τους, τις παραγέμισαν με επιθετικούς προσδιορισμούς, προκειμένου να αξιολογήσουν τον νεοτερικό φλοιό τους ως σημαντικότερο από την γνωσιολογική ουσία τους. Τυπικά παραδείγματα η ελευθερία και η δημοκρατία

Ο δρόμος της αρχαιολογίας διέρχεται προφανώς από την κοσμοσυστημική γνωσιολογία που διδάσκει η ελληνική Γραμματεία και όχι η ελλειπτική νεοτερική επιστήμη. Ο αναπροσανατολισμός των ενδιαφερόντων της εκτιμώ ότι θα προσφέρει τεράστια υπηρεσία και στην ελληνογνωσία και στη γνωσιολογία της εποχής μας. Κατά τούτο εκτιμώ ότι η ευθύνη της είναι τόσο μεγάλη, όσο και η αποδεικτική της δυνατότητα.

Οπωσδήποτε, η στροφή αυτή της αρχαιολογίας, σε συνδυασμό με τις δυνατότητες που της προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, θα την οδηγήσει σε μια σημαίνουσα συνάντηση με την κοινωνική επιστήμη. Την οποία θα αναγκάσει, με τη σειρά της, να επανέλθει στην ιστορία, να αποκτήσει συνείδηση ότι η μονοσήμαντη επικέντρωσή της στη συγχρονία περιορίζει δραματικά τον ορίζοντά της. Εκτιμώ ότι τα αποτελέσματα που θα προκύψουν από τη συνάντηση αυτή θα είναι συγκλονιστικά. Διότι συγκλονιστική εκτιμώ ότι είναι αυτή καθ' εαυτή η κοσμοσυστημική ανασύσταση του κοινωνικού χρόνου και, στο πλαίσιο αυτό, ο αναστοχασμός της φύσης και της φάσης του σύγχρονου ανθρωποκεντρισμού και του μέλλοντός του.